

dr. Azra Hadžiahmetović

Beriz Belkić

poslanici u Predstavničkom domu
Parlamentarne skupštine
Bosne i Hercegovine

Broj:

Sarajevo, __. __. 2013. godine

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO:		05-11-2013	
Organizaciona jedinica	Kvalifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01-02-1-	60	/13	

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA
BOSNE I HERCEGOVINE
PREDSTAVNIČKI DOM
n/r g. Denisu Bećiroviću, predsjedavajućem

Predmet: Prijedlog zakona o pravima žrtava torture

Na osnovu čl. 99. i 100. Poslovnika Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 33/06, 41/06, 81/06, 91/06, 91/07, 87/09 i 28/12), kao ovlašteni predlagači, dostavljamo Prijedlog zakona o pravima žrtava torture.

Predlažemo da se procedura razmatranja i usvajanja ovog prijedloga zakona provede po osnovnom zakonodavnom postupku.

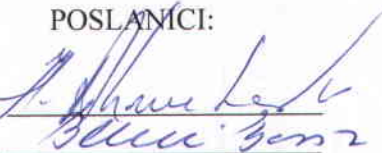
U prilogu Vam dostavljamo tekst Prijedloga zakona o pravima žrtava torture s obrazloženjem na bosanskom jeziku i elektornsku verziju Prijedloga zakona o pravima žrtava torture.

S poštovanjem,

POSLANICI:

dr. Azra Hadžiahmetović

Beriz Belkić

Na osnovu člana IV. 4. a) i člana II. Ustava Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na ____ .sjednici Predstavničkog doma, održanoj ____ .____ 2013., i na ____ .sjednici Doma naroda, održanoj ____ . ____ . 2013., usvojila je

ZAKON O PRAVIMA ŽRTAVA TORTURE

POGLAVLJE I. Opće odredbe

Član 1.

(Predmet Zakona)

- (1) Zakonom o pravima žrtava torture (u daljnjem tekstu: Zakon) utvrđuju se osnove zaštite žrtava torture, uređuju prava i oblici zaštite, način ostvarivanja socijalnih i drugih prava, finansiranje i druga pitanja koja se odnose na zaštitu i ostvarenje ostalih prava žrtava torture u Bosni i Hercegovini.
- (2) Zakonom su uzete u obzir sve obaveze utvrđene na osnovu međunarodnih konvencija i protokola koje je Bosna i Hercegovina ratificirala, ili kojima je pristupila, a koje se odnose na prava žrtava torture pod njenom jurisdikcijom.
- (3) Zakonom se od torture štite sva lica pod jurisdikcijom Bosne i Hercegovine, dok se prava koja nisu regulirana ovim zakonom mogu ostvariti u skladu s važećim zakonima kojima se reguliraju prava žrtava torture.
- (4) Zakonom se zabranjuje bilo koji oblik diskriminacije, te promovira obaveza osiguravanja jednakih prava i zaštite zasnovane na principu pravednosti, javne koristi i interesa, osiguranje socijalne senzibilnosti, poštivanje nadležnosti, odgovornosti, solidarnosti, uzajamnosti i zabrane umanjivanja osnovnih i dodatnih prava priznatih na osnovu ovog zakona.

Član 2.

(Definicije)

Osim ako ovim zakonom nije drugačije određeno, pojedini izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu imaju sljedeće značenje:

- a) *tortura* je svaki akt kojim se nekom licu namjerno nanosi bol ili teška tjelesna ili duševna patnja, s ciljem da se od tog ili nekog trećeg lica dobiju informacije ili priznanja, ili da se to lice kazni za djelo koje je on ili treće lice počinilo, ili za koje se sumnja da ga je počinilo, da bi se to lice zastrašilo ili da bi se na njega izvršio pritisak, ili da se treće lice zastraši ili da se na njega izvrši pritisak, ili zbog bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kojem obliku diskriminacije, kad tu bol ili te patnje nanosi službeno lice ili bilo koje drugo lice koje djeluje u službenom svojstvu, ili na njegov podsticaj ili s njegovim izričitim ili prešutnim pristankom. Taj izraz ne odnosi se na bol ili patnje koje proizlaze isključivo iz zakonitih sankcija, neodvojivi su od njih ili su njima izazvani;
- b) *žrtva torture* je svako lice koje je bilo izloženo mučenju, nehumanom ili ponižavajućem postupanju, seksualnom nasilju, silovanju, nezakonitom kažnjavanju, protupravnom lišavanju slobode;
- c) *logor ili mjesto zatočenja* je se svaki zatvoreni ili otvoreni prostor u kojem se nalazi jedno ili više lica protupravno lišenih slobode;
- d) *logoraš* je:

1. lice koje je bilo zatočeno u logoru ili nekom drugom zatočeničkom objektu u vrijeme oružanih sukoba,
  2. državljanin Bosne i Hercegovine koji je kao civil ili *hors de combat* (izvan borbenih redova) neosnovano odveden u logor ili drugo mjesto zatočenja,
  3. državljanin Bosne i Hercegovine koji je kao pripadnik vojnih i policijskih snaga bio uhapšen i odveden u logor ili drugo mjesto zatočenja,
  4. državljanin Bosne i Hercegovine kojeg su vojne, paravojne ili policijske formacije zatočile u logorima ili drugim mjestima zatočenja na teritoriji susjednih država: Slovenije, Hrvatske, Srbije i Crne Gore,
  5. strani državljanin koji se zatekao na prostoru Bosne i Hercegovine, koji je pod međunarodnom pravnom zaštitom i ima dozvolu za boravak u Bosni i Hercegovini te su ga kao takvog uhapsile vojne, policijske ili paravojne formacije i odvele u logor ili drugo mjesto zatočenja,
  6. svako lice koje su neuniformirana lica odvela i prisilno držala u logorima ili drugim mjestima zatočenja,
  7. lice koje je neposredno nakon hapšenja lišeno života ili podleglo od posljedica torture kojoj je bilo izloženo u tom periodu,
  8. državljanin Bosne i Hercegovine kojeg su vojne, policijske i paravojne formacije neovlašteno ili prisilno odvele u logor ili drugo mjesto zatočenja i tom prilikom bio je izložen psiho-fizičkoj torturi;
- e) **sekusalno zlostavljanje** je silovanje i drugi oblici seksualnog nasilja u vrijeme oružanih sukoba;
- f) **seksualno zlostavljano i silovano lice** je lice koje je u vrijeme oružanih sukoba bilo izloženo seksualnom nasilju, uključujući i silovanje;
- g) **žrtva torture u mirnodopskim uslovima** je lice koje je bilo izloženo određenim oblicima torture u pritvorima, zatvorima i drugim ustanovama koje su pod kontrolom države i u kojima službena lica, ili bilo koja druga lica, djelujući u službenom svojstvu ili na njen podsticaj ili s njenim izričitim ili prešutnim pristankom, vrše torturu;
- h) **član porodice žrtve torture** je bračni i vanbračni partner, dijete – bračno, vanbračno, usvojeno, pastorčad, kao i djeca data pod starateljstvo, roditelji, očuh, maćeha, braća i sestre, te roditelji po ocu ili majci koji su s licem žrtvom torture živjeli u zajedničkom domaćinstvu, te drugi srodnici u međusobnoj obavezi izdržavanja;
- i) **domaćinstvo** je ekonomska životna zajednica u kojoj njeni članovi zajednički privređuju i učestvuju u trošenju zajedničkih prihoda, a koja se dokazuje kućnom listom koju je izdao nadležni organ.

POGLAVLJE II. Sticanje statusa žrtve torture

Član 3.

(Priznavanje statusa)

Status žrtve torture bit će priznat licu koje je doživjelo torturu na način utvrđen u članu 2. Zakona, ako je bilo zatočeno i izloženo torturi ili nekim od oblika surovih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka kažnjavanja, uključujući i seksualno nasilje i silovanje ili izloženo

prisilnom radu, što predstavlja teška kršenja Ženevskih konvencija iz 1949. i Dodatnog protokola I. i II. uz Ženevske konvencije iz 1977.

Član 4.

(Zahtjev za utvrđivanje statusa)

(1) Nadležnost za postupanje za utvrđivanje statusa i priznavanje prava žrtava torture imaju institucije Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljnjem tekstu: entiteti Bosne i Hercegovine) te Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Distrikt), na osnovu zahtjeva koji može podnijeti žrtva torture, a pod određenim uslovima i članovi porodice žrtve torture.

(2) U predmetima podnesenih zahtjeva utvrđivanja statusa i utvrđivanju prava žrtava torture nadležne institucije entiteta Bosne i Hercegovine i Distrikta imaju obavezu hitnog postupanja.

Član 5.

(Dokumentacija za utvrđivanje statusa)

(1) Validna pisana dokumentacija za ostvarivanje statusa žrtve torture je:

- a) certifikat Međunarodnog komiteta Crvenog križa; ili
- b) potvrda mjesno nadležne institucije koja je vodila službenu evidenciju u vrijeme rata ili njenog pravnog sljednika (civilna zaštita, policijska uprava, ratni štabovi, komisija za razmjenu, odjeli Ministarstva odbrane BiH i potvrda lokalnog Crvenog križa); ili
- c) certifikat ili potvrda o zatočenju iz država nastalih na teritoriji bivše SFRJ; i
- d) raspoloživa medicinska dokumentacija za ostvarivanje prava iz člana 21. ovog zakona; te
- e) druga dokumentacija za koju postupajući organ procijeni da, skupa sa ostalom raspoloživom dokumentacijom, može značajno uticati na ishod odluke po rješavanju zahtjeva.

(2) Ako podnosilac zahtjeva nema neke od dokumenata iz stava (1) ovog člana, organ koji rješava o zahtjevu za priznavanjem statusa žrtve torture dužan je provesti upravni postupak u skladu sa Zakonom o upravnom postupku.

Član 6.

(Provjera dokumentacije)

Institucije u čijoj je nadležnosti rješavanje ovih predmeta dužne su izvršiti provjeru priložene dokumentacije i u tu svrhu mogu koristiti i informacije od udruženja koja okupljaju žrtve torture, obrazloženja donesenih presuda nadležnih sudova u predmetima ratnih zločina (međunarodnih, državnih, entitetskih i sudova Distrikta) i sve druge službeno vođene evidencije.

POGLAVLJE III. Prava žrtava torture

Član 7.

(Prava žrtava torture)

(1) Žrtve torture ostvaruju:

- a) prava iz penzijsko-invalidskog osiguranja;

- b) prava iz oblasti rada i radnih odnosa, a prvenstveno pravo na povezivanje radnog staža za vrijeme provedeno u zatočeništvu;
  - c) pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu;
  - d) pravo na naknadu nematerijalne štete zbog neosnovanog lišavanja slobode i držanja u logorima;
  - e) pravo na besplatnu pravnu pomoć;
  - f) pravo na rehabilitaciju, a naročito obrazovanje, prekvalifikaciju i psihosocijalnu podršku;
  - g) pravo na ličnu invalidninu zavisno od utvrđenog procenta invaliditeta;
  - h) posebna novčana davanja za lica koja su u stanju socijalne potrebe;
  - i) pravo na sjećanje, komemoraciju i memorijale.
- (2) Prava utvrđena stavom (1) ovog člana osiguravaju se u skladu s entitetskim i zakonima Distrikta svim žrtvama torture pod jednakim uslovima.

Član 8.

(Prava iz penzijsko-invalidskog osiguranja)

- (1) Svim licima kojima je priznat status žrtve torture penzija se određuje prema propisima iz oblasti penzijsko-invalidskog osiguranja, s tim da se penzijska osnovica uvećava za 30%.
- (2) Prilikom podnošenja zahtjeva za priznavanje prava iz penzijsko-invalidskog osiguranja lice prilaže dokumente iz člana 5. Zakona.

Član 9.

(Pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu)

Sva lica kojima je priznat status žrtve torture imaju pravo na besplatnu zdravstvenu zaštitu, koja će se osigurati putem zavoda za zdravstveno osiguranje entiteta, kantona i Distrikta.

Član 10.

(Pravo na rehabilitaciju, a naročito obrazovanje, prekvalifikaciju i psihosocijalnu podršku)

Sva lica kojima je priznat status žrtve torture imaju prioritet pri zapošljavanju, a ako su zaposleni i umanjena im je radna sposobnost, koja je posljedica boravka u logoru ili drugom mjestu zatočenja, imaju pravo na prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju s ciljem preraspoređivanja na lakše radno mjesto shodno njihovim profesionalnim sposobnostima.

Član 11.

(Pravo na invalidninu)

- (1) Sva lica kojima je priznat status žrtve torture stiču pravo na invalidninu i priznaje im se pravo da je nastupilo oštećenje organizma od minimalno 20%, dok se ostali invaliditet utvrđuje shodno medicinskoj dokumentaciji o psiho-fizičkom stradanju u logorima i drugim mjestima zatočenja.
- (2) Procjenu invaliditeta obavlja nadležna ljekarska komisija.
- (3) Osnovica za utvrđivanje visine novčane naknade na ime invaliditeta je prosječna neto plaća u Bosni i Hercegovini ostvarena u prethodnom mjesecu.

(4) Pravilnik za utvrđivanje invaliditeta dužno je izraditi Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.

Član 12.

(Prava člana porodice)

- (1) Član porodice žrtve torture ima prednost pri istim uslovima prilikom upisa u školu i zapošljavanja, dodjele stipendija, odobrenja smještaja u studentske domove i pomoć u slučaju smrti.
- (2) Pravo iz penzijsko-invalidskog osiguranja, ostvareno u skladu sa Zakonom, ostvaruje član porodice ako je žrtva torture ubijena ili je umrla od posljedica maltretiranja u logorima i drugim mjestima zatočenja ili je umrla od posljedica maltretiranja.

Član 13.

(Smrt korisnika prava po Zakonu)

U slučaju smrti korisnika prava lica koje je ostvarilo pravo po ovom zakonu, član porodice korisnika dužan je u roku od 30 dana o tome obavijestiti nadležni organ.

POGLAVLJE III. Pravo na naknadu nematerijalne štete

Član 14.

(Pravo na naknadu nematerijalne štete)

- (1) Sva lica kojima je priznat status žrtve torture imaju pravo na naknadu nematerijalne štete po osnovu zatočenja i zadržavanja u logorima ili drugim mjestima zatočenja, odnosno nanesenog duševnog ili fizičkog bola, pretrpljenog straha, nanošenja povreda, časti, slobode i prava ličnosti.
- (2) Ovo pravo priznaje se žrtvi torture u obimu u kojem je u mogućnosti dokazati navedene osnove i to raspoloživom medicinskom i drugom dokumentacijom kojom se potvrđuje nastanak fizičkog ili psihičkog oštećenja i njegova uzročno-posljedična veza s boravkom i tertmanom u logorima ili drugim mjestima zatočeništva.
- (3) Iznos naknade po ovom osnovu utvrđuje se u fiksnom iznosu za svaku žrtvu torture pojedinačno, a na osnovu raspoložive medicinske i druge dokumentacije, a isplaćuje se u obliku jednokratne naknade, te ne može biti isplaćena u vrijednosnim papirima.
- (4) Visina naknade za logoraše iznosi po 300,00 KM za svaki dan proveden u logorima ili drugim mjestima zatočenja.
- (5) Pravo na kompenzaciju mogu nasljeđivati članovi uže porodice žrtve torture, u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima.

Član 15.

(Komisija za utvrđivanje visine nematerijalne štete)

- (1) Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine daje saglasnost za osnivanje Komisije za utvrđivanje visine kompenzacije za žrtve torture u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Komisija).
- (2) Javni postupak izbora članova Komisije provodi konkursna komisija koju imenuje Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, a koju čine predstavnici Ministarstva za ljudska prava i

izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine i nadležne institucije entiteta i Distrikta.

(3) Konkursna komisija sačinjava prijedlog šire liste kandidata koji se dostavlja Vijeću ministara Bosne i Hercegovine, koje utvrđuje prijedlog odluke o imenovanju članova Komisije i dostavlja ga na potvrđivanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

(4) Izabrani članovi Komisije zasnivaju radnopravni status s Ministarstvom za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine koje će osigurati potrebne stručne i tehničke uslove za njihov radni angažman.

(5) Komisija ima pet članova imenovanih na mandat od četiri godine, uz mogućnost njegovog obnavljanja. Članovi Komisije biraju se među stručnjacima medicinske, ekonomske i pravne struke iz vladinih ustanova, udruženja žrtava torture i organizacija civilnog društva, koji u svom radu ne smiju slijediti instrukcije ili biti pripadnici izvršnih i upravnih tijela političkih stranaka i ne smiju biti obuhvaćeni članom IX. Ustava Bosne i Hercegovine.

Član 16.

(Postupak za ostvarivanje prava na kompenzaciju)

(1) Pravo na kompenzaciju ostvaruje se podnošenjem zahtjeva za kompenzaciju Komisiji za utvrđivanje visine kompenzacije, u skladu s ovim zakonom.

(2) Prilikom razmatranja zahtjeva Komisija za utvrđivanje visine kompenzacije treba uzeti u obzir svu raspoloživu dokumentaciju uključujući i izjave sudskih svjedoka i provesti poseban ispitni postupak.

(3) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine donosi pravilnik o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za kompenzaciju, u roku od 30 dana od dana imenovanja članova Komisije za utvrđivanje visine kompenzacije.

(4) Komisija za utvrđivanje visine kompenzacije donosi rješenje u prvom stepenu, a drugostepeno rješenje po osnovu žalbi donosi Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara BiH.

(5) Protiv drugostepenog rješenja može se pokrenuti upravni spor pred nadležnim odjelom Suda BiH.

(6) Na postupak ostvarivanja prava na pojedinačne kompenzacije primjenjuju se odredbe Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o upravnom postupku BiH i Zakona o upravnom sporu BiH.

Član 17.

(Način i osnova za procjenu iznosa kompenzacije)

(1) Način procjene i utvrđivanja kompenzacije za ratnu žrtvu torture nadležni organ regulira pravilnikom kojim se utvrđuju uslovi, osnova i način obračuna iznosa kompenzacije i druga pitanja u vezi s utvrđivanjem iznosa i oblika kompenzacije.

(2) Pravilnik iz stava (1) ovog člana donosi Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine uz potvrđivanje Vijeća ministara Bosne i Hercegovine.

(3) Dodijeljeni iznos kompenzacije može se umanjiti po osnovu prava utvrđenih ovim zakonom, a na osnovu principa utvrđenih Evropskom konvencijom o obeštećenju žrtava krivičnih djela nasilja („Službeni glasnik BiH – Međunarodni ugovori“, broj 4/05).

Član 18.

(Odgovornost za isplatu naknade – kompenzacije)

U postupku ostvarivanja prava na kompenzaciju organ za rješavanje po zahtjevu za kompenzaciju utvrđuje subjekat odgovoran za isplatu naknade. Utvrđene iznose kompenzacije isplaćivali bi entiteti i Distrikt.

Član 19.

(Način isplate kompenzacije)

Entiteti, odnosno vlade entiteta i Brčko Distrikta BiH, kao subjekti odgovorni za isplatu naknade, dužni su donijeti odgovarajući propis kojim će se regulirati način isplate kompenzacije u roku od 120 dana od dana donošenja ovog zakona.

Član 20.

(Izuzeci od prava korištenja kompenzacije)

- (1) Prava utvrđena ovim zakonom ne može ostvarivati lice za vrijeme trajanja pravnih posljedica osude pravosnažnom sudskom presudom za krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom.
- (2) Prava utvrđena ovim zakonom ne može ostvariti lice koje se lažno predstavljalo i zloupotrebom pokušavalo ostvariti pravo korištenja kompenzacije.

POGLAVLJE IV. Ostala prava

Član 21.

(Zaštita digniteta žrtve)

Žrtva torture ne smije biti ni na koji način omalovažavana od ovlaštenih lica i predstavnika javnih institucija tokom obavljanja svojih aktivnosti, a naročito putem sredstava javnog informiranja i tokom političkih i izbornih kampanja.

Član 22.

(Komisija za komemoraciju i memorijale)

- (1) Članove Komisije za komemoraciju i memorijale, u svrhu obilježavanja mjesta stradanja žrtava torture u Bosni i Hercegovini, imenuje Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine.
- (2) Vijeće ministara Bosne i Hercegovine odlukom utvrđuje kriterije i način izbora članova Komisije za komemoraciju i memorijale.
- (3) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine provodi proceduru javnog poziva za izbor članova Komisije za komemoraciju i memorijale.
- (4) Vijeće ministara Bosne i Hercegovine dostavlja Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine širu listu kandidata koji ispunjavaju tražene uslove u daljnju proceduru.

Član 23.

(Nadležnost Komisije za komemoraciju i memorijale)

- (1) Komisija za komemoraciju i memorijale iz člana 22. ovog zakona nadležna je da preduzme sve radnje prema nadležnoj općinskoj službi za pribavljanje dokumentacije za izgradnju i obilježavanje mjesta stradanja.

- (2) Registrirana udruženja žrtava torture mogu podnositi zahtjeve Komisiji za komemoraciju i memorijale.
- (3) Komisija za komemoraciju i memorijale će svojim podzakonskim aktima, uz pribavljenu saglasnost Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, regulirati način rada i realiziranja obaveza s ciljem obilježavanja mjesta stradanja žrtava torture u Bosni i Hercegovini.
- (4) Komisija za komemoraciju i memorijale nadležna je da, na osnovu podnesenih žalbi donese odluku kojom se zabranjuje upotreba uvredljivih i sličnih sadržaja, građevina i slično, posebno licima za koja je dokazano da su počinioi ratnih zločina iz Drugog svjetskog rata i oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini.

POGLAVLJE V. Uspostavljanje evidencije i korištenje podataka

Član 24.

(Uspostavljanje evidencije)

- (1) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine donijet će pravilnik o uspostavljanju evidencije o žrtvama torture u Bosni i Hercegovini u roku od 120 dana od stupanja na snagu ovog zakona.
- (2) Evidencija o žrtvama torture u Bosni i Hercegovini uspostavlja se u okviru Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, a na osnovu podataka o utvrđivanju statusa žrtve torture dostavljenih od nadležnih institucija entiteta i Distrikta.

Član 25.

(Korištenje podataka)

- (1) Sve institucije dužne su da osiguraju odgovarajuću zaštitu ličnih podataka žrtava torture u Bosni i Hercegovini u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka.
- (2) Lični podaci iz evidencije o žrtvama torture u Bosni i Hercegovini mogu se koristiti isključivo u svrhu rješavanja statusnih pitanja žrtava torture.
- (3) Analitički i statistički obrađeni podaci iz evidencije mogu se koristiti u svrhu izrade programa i projekata za unapređenje zaštite prava žrtava, javne prezentacije, studije i druge analitičke studije.

POGLAVLJE VI. Saradnja i praćenje primjene Zakona

Član 26.

(Obaveza osiguranja resursa)

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine i Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim nadležnostima, a posebno institucije i nadležna ministarstva entiteta i nadležne institucije Distrikta, dužni su osigurati primjenu ovog zakona i potrebne finansijske i stručne resurse za ostvarivanje prava utvrđenih ovim zakonom.

Član 27.

(Saradnja s udruženjima građana)

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine dužno je osigurati redovnu saradnju i razmjenu informacija održavanjem godišnjih ili polugodišnjih sastanaka s udruženjima žrtava torture i organizacijama civilnog društva koji rade sa žrtvama torture u Bosni i Hercegovini i međunarodnim institucijama i organizacijama.

Član 28.

(Praćenje primjene Zakona)

- (1) Nadzor nad primjenom ovog zakona provodi Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine.
- (2) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, u saradnji s nadležnim institucijama entiteta i Distrikta, priprema godišnji izvještaj u koji se obavezno uključuju i stavovi, prijedlozi i preporuke udruženja građana koji okupljaju žrtve torture u Bosni i Hercegovini.
- (3) Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, najkasnije do juna tekuće godine za prethodnu godinu, posredstvom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, dostavlja godišnji izvještaj o primjeni ovog zakona na razmatranje i usvajanje Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

POGLAVLJE VII. Kaznene odredbe

Član 29.

(Kaznene odredbe)

Novčanom kaznom u iznosu od 200,00KM do 1.000,00 KM kaznit će se za prekršaj:

- a) službeno lice koje onemogući izdavanje potvrda i ima diskriminatorski odnos prema licu koje pristupa ostvarivanju prava iz ovog zakona;
- b) službeno lice koje bez opravdanog razloga omogući diskriminaciju po bilo kojem osnovu;
- c) ovlašteno lice i/ili predstavnik javnih institucija koji tokom obavljanja svojih aktivnosti na bilo koji način, a naročito u sredstvima javnog informiranja, omalovažava žrtvu torture u Bosni i Hercegovini.

POGLAVLJE VIII. Prijelazne i završne odredbe

Član 30.

(Usklađivanje)

- (1) Stupanjem na snagu ovog zakona entiteti Bosne i Hercegovine i Distrikt dužni su u roku od 120 dana uskladiti svoje zakone i opće akte s odredbama ovog zakona.
- (2) Ovaj zakon ima prednost u odnosu na ostale zakone u Bosni i Hercegovini, čija se primjena ni na koji način ne može ograničavati.
- (3) Odredbe ovog zakona ne odnose se na prava i pravne interese nestalih lica i članova njihovih porodica, a koja su regulirana Zakonom o nestalim licima („Službeni glasnik BiH“, broj 50/04).

Član 31.

(Donošenje podzakonskih akata)

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine dužno je u roku od 120 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona donijeti sve podzakonske akte iz Zakona.

Član 32.

(Stupanje na snagu)

Ovaj zakon stupa na snagu osam dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku BiH“.

PSBiH broj ___/___
___,___, 2013.

**PREDSJEDAVAJUĆI
PREDSTAVNIČKOG DOMA**

**PREDSJEDAVAJUĆI
DOMA NARODA**

OBRAZLOŽENJE

U okviru Ustava Bosne i Hercegovine, u članu IV 4. a) predviđeno je da Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine donosi zakone u cilju izvršavanja obaveza Bosne i Hercegovine koje se, u cilju donošenja Zakona protiv diskriminacije u Bosni i Hercegovini, odnose na izvršenje obaveza Bosne i Hercegovine utvrđene u okviru člana II 1. Ljudska prava i osnovne slobode kojim je utvrđeno: „*Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda...*“ a u okviru istog člana stav 2. Međunarodni standardi takođe je utvrđeno: „*Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.*“

Osnovna odredba Ustava Bosne i Hercegovine na osnovu koje je pripremljen tekst ovog zakona je sadržana u članu II 4. Nediskriminacija koji je suštinska osnova za donošenje ovog zakona, a kojim je utvrđeno: „*Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kom osnovu kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.*“

Osnovu za donošenje ovog zakona sadrži i Opći okvirni sporazum za mir za Bosnu i Hercegovinu iz Dayton – Sporazum o ljudskim pravima, poznat kao Aneks 6. Ovaj Aneks navodi 16 međunarodnih instrumenata iz oblasti ljudskih prava koji imaju obavezujući karakter za Bosnu i Hercegovinu.

Zakon je zasnovan na obavezama Bosne i Hercegovine nastalim po osnovu preuzimanja sljedećih međunarodnih instrumenata:

- član 8. Opće deklaracije o pravima čovjeka iz 1948.,
- član 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima,
- član 6. Međunarodne konvencije o eliminaciji svih oblika rasne diskriminacije,
- član 14. Konvencije protiv mučenja i drugog okrutnog nečovječnog i ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja,
- član 3. Haške konvencije o poštivanju zakona i običaja ratovanja na kopnu od 18. oktobra 1907. (Konvencije IV), i
- članovi 68. i 75. Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda.

I - RAZLOZI ZA UVOĐENJE PROPISA I OBJAŠNJENJE ODABRANE POLITIKE

Bosna i Hercegovina je obavezna da se pridržava načela objavljenih u Deklaraciji o osnovnim načelima ostvarivanja pravde za žrtve zločina i zloupotrebe ovlaštenja, uključujući i to da se sa žrtvama mora postupati sa saosjećanjima i poštovanjem njihovog dostojanstva, te da se u potpunosti poštuje njihovo pravo **na pristup pravdi i pravo na obeštećenje**, kao i

da se postakne **osnivanje, jačanje i proširivanje državnih fondova za obeštećenje žrtava**, zajedno sa efikasnijim razvojem odgovarajućih prava i pravnih lijekova za žrtve.

Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava, kao i Komitet za torture UN-a traži od Bosne i Hercegovine da razvije pravne i druge mjere koje bi bile provedene u cijeloj državi, uključujući i zvanične programe za rehabilitaciju žrtava torture, uključujući seksualno nasilje, osiguravajući im priznavanje i mogućnost dobijanja obeštećenja i njihovo pravo na pravičnu i adekvatnu kompenzaciju i rehabilitaciju u skladu sa zahtjevima Konvencije.

Treba posebno naglasiti obavezu Bosne i Hercegovine u odnosu na osiguravanje vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, koje državi nalažu da, ako to već nije učinila, u skladu sa zahtjevima međunarodnog prava osigura da njeno domaće pravo bude usklađeno sa njenim međunarodnim obavezama. Bosna i Hercegovina je dužna osigurati poštivanje ljudskih prava i međunarodnog humanitarnog prava tako što će:

- preuzeti odgovarajuće zakonske, administrativne i druge odgovarajuće mjere za sprečavanje povreda prava žrtava torture,
- osigurati djelotvorno istraživanje povreda hitno iscrpno i nepristrasno i tamo gdje je to odgovarajuće, preduzeti mjere protiv onih koji su navodno odgovorni, u skladu s domaćim i međunarodnim pravom,
- osigurati jednak i djelotvoran pristup sudu onima koji sebe smatraju žrtvama kršenja ljudskih prava ili humanitarnog prava, bez obzira ko je nosilac kršenja,
- osigurati djelotvorne pravne lijekove za žrtve, uključujući i reparacije.

Sve ove aktivnosti su utvrđene u okviru rezolucije Generalne skupštine UN-a A/RES/60/147.

III USKLAĐENOST PROPISA SA EVROPSKIM ZAKONODAVSTVOM

Između Bosne i Hercegovine s jedne strane, i evropskih zajednica i njihovih država članica s druge strane, sklopljen je *Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju* kao dokument posebne važnosti za razvoj zakonodavstva, iz kojeg proizilaze potrebe da se ova problematika zakonski regulira na cjelovit način, a prema standardima koje propisuje regulativa Evropske unije.

Sklapanjem navedenog sporazuma Bosna i Hercegovina je formalno preuzela obavezu usklađivanja svog cjelokupnog zakonodavstva s propisima EU.

Prijedlog zakona o zaštiti žrtava torture u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Zakon) usklađuje se sa direktivama Evropske unije i to:

- Direktivom Vijeća 2000/43/EZ o primjeni načela ravnopravnosti osoba, bez obzira na njihovo rasno ili etničko porijeklo,
- Direktivom 86/378/EEC Vijeća od 24.7.1986. o primjeni načela jednakog postupanja za muškarce i žene u profesionalnim sistemima socijalne sigurnosti
- Direktivom Vijeća 96/97/EC od 20.12.1996. o izmjenama Direktive 86/378/EEC o primjeni načela jednakog postupanja za muškarce i žene u profesionalnim sistemima socijalne sigurnosti

- Direktivom Vijeća 2000/43/EZ o primjeni načela ravnopravnosti osoba bez obzira na njihovo rasno ili etničko porijeklo.

Javna tijela imaju obavezu suzdržati se od diskriminacije, prema članu 1. Protokola 12 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i slobodama.

Ovim zakonom utvrđuje se osnova zaštite žrtava torture u Bosni i Hercegovini koje su državljani Bosne i Hercegovine.

Ovim zakonom uzimaju se u obzir obaveze utvrđene na osnovu međunarodnih konvencija i protokola kojih je članica Bosna i Hercegovina, a koje se odnose na prava žrtava torture u Bosni i Hercegovini.

Najvažniji dio zakona su svakako definicije kojim se praktično ispunjava dio međunarodne obaveze u pogledu osiguravanja usklađenosti domaćih zakona sa međunarodnim pravom i ljudskim pravima, što je prvenstvena obaveza države Bosne i Hercegovine, ali i entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Uvođenjem definicija praktično se sprječava i sama diskriminacija ili bilo koji oblik razlikovanja pripadnika ove ranjive grupe. Time se ispunjava cilj ovog zakona da se ujednači zaštita svih kategorija žrtava torture u Bosni i Hercegovini.

Poglavlje I – Opće odredbe (član 1. do 2.)

Ovaj zakon zabranjuje bilo koji oblik diskriminacije, te promovira obavezu osiguravanja jednakih osnovnih prava i zaštite zasnovane na principu pravednosti, javne koristi i interesa, osiguranju socijalne senzibilitnosti, poštivanju nadležnosti, odgovornosti, solidarnosti, uzajamnosti i zabrane umanjivanja osnovnih i dodatnih prava priznatih po osnovu ovog zakona.

Kada se okvirnim zakonom utvrde definicije, olakšano je priznavanje statusa žrtve svim osobama na jednak način, bez diskriminacije, jer se okvirnim propisom utvrđuje jednak sistem i uslovi za priznavanje statusa.

S obzirom da u ovom sistemu u Bosni i Hercegovini, u entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine nedostaje i mogućnost da se primjenjuje ujednačena pravna praksa u okviru ovog zakona, u ovom poglavlju rješeno je da se status žrtava torture, veže za tačno utvrđeni termin – vremenski okvir, kako je naznačeno u ovom zakonu: status žrtve torture priznaće se osobi koja je stradala u periodu od 30.4. 1991. do 14.2.1996. Ovaj rok je vezan za neposredni početak i završetak rata, odnosno prestanak neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini.

Poglavlje II – Sticanje statusa „žrtve torture“ (član 3. do 6.)

Ovim zakonom se određuje kojim licima će se priznati status „žrtve torture“, nadležnost institucija Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine za postupanje za utvrđivanje statusa i priznavanje prava žrtava torture.

Zakon utvrđuje i dokumente koji su potrebni za ostvarivanje statusa žrtve torture kao i nadležnost vršenja provjere dokumentacije.

Poglavlje III – Prava „žrtava torture“ (član 7. do 13.)

Važno je naglasiti da je postojala potreba da se utvrde sve kategorije žrtava torture i da se u pogledu njihovog statusa ustanovi primjena jednakih kriterija na nivou Bosne i Hercegovine, što je i glavna zamjerka i osnovni elemenat za postojanje i nastanak diskriminacije pripadnika ovih kategorija na području Bosne i Hercegovine.

Pošlo se od prijedloga da se regulisanjem kriterija i obima prava svim žrtvama torture, osnovnim propisom, praktično ujednačavaju njihova prava, te da se pri tome predloženim rješenjem minimalno mijenja sadašnji pravni, sistemski i praktični okvir Bosne i Hercegovine.

Jedina nužna novina vezana je za ustanovljenje kombinovanog sistema za kompenzaciju, koje je do sada bilo skoro neriješeno pitanje u Bosni i Hercegovini, jer se primjenjivao samo sudski sistem naknade za duševnu bol po osnovu Zakona o obligacionim odnosima.

Poglavlje IV – Pravo na naknadu nematerijalne štete (član 14. do 20.)

Ovim članovima se definiše kako se ostvaruje pravo na kompenzaciju za žrtve torture i definiše osnov za ostvarivanje.

Važnu novinu predstavlja ustanovljenje Komisije za utvrđivanje visine kompenzacije za žrtve torture u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Komisija), koju treba da osnuje Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. Nastojalo se da se ustanovljenjem ovog tijela osigura javan i transparentan postupak, na način da se postupak izbora članova Komisije provodi od strane konkursne komisije, imenovane od strane Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, a koju čine predstavnici Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine i Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Komisija bi bila javno tijelo koje čini pet članova imenovanih na period od četiri godine, uz mogućnost obnove mandata. Članovi Komisije biraju se iz reda stručnjaka zdravstvene, ekonomske i pravne struke, koji u svom radu ne smiju slijediti instrukcije ili biti pripadnici izvršnih i upravnih tijela političkih stranaka i ne smiju biti obuhvaćeni članom IX Ustava Bosne i Hercegovine.

Pravo na kompenzaciju ostvaruje se pred Komisijom podnošenjem zahtjeva za kompenzaciju, u skladu s ovim Zakonom.

Pravilnik o sadržaju i načinu podnošenja zahtjeva za kompenzaciju donosi Komisija u roku od 30 dana od dana imenovanja.

Prilikom razmatranja zahtjeva Komisija za utvrđivanje visine kompenzacije treba uzeti u obzir svu raspoloživu dokumentaciju uključujući i izjave sudskih svjedoka i provesti poseban ispitni postupak.

Komisija donosi rješenje u prvom stepenu, a drugostepeno rješenje po osnovu žalbi donosi Žalbeno vijeće pri Vijeću ministara Bosne i Hercegovine.

Protiv drugostepenog rješenja može se pokrenuti upravni spor pred nadležnim odjelom Suda Bosne i Hercegovine.

Na postupak ostvarivanja prava na pojedinačne kompenzacije primjenjuju se pravila i rokovi iz Zakona o obligacionim odnosima, Zakona o upravnom postupku Bosne i Hercegovine i Zakona o upravnom sporu Bosne i Hercegovine.

Poglavlje V – Ostala prava (član 21. do 23.)

Dignitet žrtava spada u međunarodni standard prava kojim se osigurava dalja dodatna viktimizacija žrtava, zbog čega je i odredba – „...*da žrtva torture ne smije biti ni na koji način omalovažavana od strane ovlaštenih osoba i predstavnika javnih institucija tokom obavljanja svojih aktivnosti, a naročito putem sredstava javnog informisanja...*“ veoma značajan mehanizam koji se realizuje i kroz predviđenu kaznenu odredbu ovog zakona.

Kada je u pitanju garancija neponavljanja, vrlo značajno je i pitanje obilježavanja mjesta stradanja koje bi trebalo biti opomena za naredne generacije u smislu ponavljanja činjenja ovih zabranjenih djela.

Poglavlje VI – Uspostava evidencije i korištenje podataka (član 24. do 25.)

Potreba uspostavljanja jedinstvene evidencije o ukupnom broju žrtava torture u Bosni i Hercegovini je od višestrukog značaja i to prije svega u odnosu na ukupna finansijska sredstva koja su potrebna za provođenje ovog zakona.

Kao što je naglašeno u odredbama, sve institucije su dužne da osiguraju odgovarajuću zaštitu ličnih podataka žrtava torture i civilnih žrtava rata, u skladu sa Zakonom o zaštiti ličnih podataka u Bosni i Hercegovini.

Lični podaci iz evidencije o žrtvama torture i civilnim žrtvama rata u Bosni i Hercegovini mogu se koristiti isključivo u svrhu rješavanja stusnih pitanja žrtava.

Analitički i statistički obrađeni podaci iz evidencije mogu se koristiti u svrhu izrade programa i projekata za unapređenje zaštite prava žrtava, javne prezentacije, studije i druge analitičke studije.

Njavažnija korist u pogledu predloženog rješenja sadržana je u ispunjavanju obaveza Bosne i Hercegovine da se konačno raspoláže podacima na nivou Bosne i Hercegovine, čime se suzbija bilo koji oblik manipulacije sa ovim podacima, što je do sada bio veoma čest slučaj u Bosni i Hercegovini.

Poglavlje VII – Saradnja i praćenje primjene Zakona (član 26. do 28.)

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine i Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim nadležnostima, a posebno institucije i ministarstva iz Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: institucije entiteta i distrikta), dužne su osigurati primjenu ovog zakona i potrebne finansijske i stručne resurse za ostvarivanje prava utvrđenih ovim zakonom.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine dužno je da saraduje sa udruženjima građana žrtava rata, te da prikuplja sve relevantne informacije i redovno izvještava Parlamentarnu skupštinu Bosne i Hercegovine o primjeni zakona, te da je izvještava i o prijedlozima i sugestijama koje su vezane za bolju primjenu zakona ali i za eventualne probleme u njegovoj implementaciji.

Poglavlje VIII – Kaznene odredbe (član 29.)

Kaznene odredbe su neophodne kao sadržaj ovog zakona čija implementacija će biti olakšana kada se uspostavi odgovarajući kazneni i izvršni mehanizam za kršenje Zakona.

Poglavlje IX – Prijelazne i završne odredbe (član 30. do 32.)

S obzirom na to da je sadržaj ovog zakona u mnogim njegovim dijelovima nov, te da je potrebno izvršiti harmonizaciju većeg broja zakona, ova odredba je veoma značajna.

POGLAVLJE IV - PROVEDBENI MEHANIZMI I NAČIN OSIGURAVANJA POŠTIVANJA PROPISA

Osnovni institucionalni mehanizam definiran je kroz nadležnosti ministarstava Bosne i Hercegovine i nadležnosti entitetskih i institucija Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine dužno je pratiti primjenu ovog zakona, što je definirano kroz sistem prikupljanja informacija o primjeni zakona od strane nadležnih organa u Bosni i Hercegovini.

Nadležne institucije Bosne i Hercegovine snose odgovornost ukoliko ne saraduju sa institucijama Bosne i Hercegovine i ne dostavljaju tražene informacije.

Svi ovi elementi utvrđeni ovim zakonom osiguravaju odgovarajuće provedbene mehanizme za primjenu ovog zakona, a koji su, s druge strane, pojačani predviđanjem kaznenih odredbi za kršenje ovog zakona.

V - OBRAZLOŽENJE FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA PROVOĐENJE PROPISA I FINANSIJSKIH EFEKATA ZAKONA

Kako bi se osigurala sredstva za implementaciju ovog zakona potrebno je osigurati sredstva za uspostavu stručnih i administrativnih tijela koja je potrebno formirati na osnovu ovog zakona što znači povećanje troškova za uposlene i to na godišnjem nivou do 300.000,00KM godišnje-

Kada su u pitanju ostala sredstva potrebna za provođenje ovog zakona ista nije moguće preciznije predvidjeti s obzirom da u ovom trenutku nema tačnog podatka o broju potencijalnih korisnika ovog prava.

Na osnovu dostupnih podataka možemo govoriti o procjeni koja je zasnovana na podacima o broju civilnih žrtava rata kojih u ovom trenutku prema podacima entiteta i Brčko distrikta ima 14.928 osoba kako slijedi:

1. Federacija Bosne i Hercegovine za 10.943 žrtve rata,
2. Republika Srpska za 3.825 žrtava rata
3. Brčko distrikt za 160 osoba

Treba napomenuti da njih samo oko trećina spada u kategoriju žrtava torture i to je u pitanju cca 4.000 do 5.000 osoba. Mnogo je veći broj žrtava u skladu sa ovim zakonom koje ne ostvaruju prava po osnovu invaliditeta i ovaj broj prema postojećim pravilima procjene trebao bi se kretati do 50.000 osoba(1:10).

Zakonom je regulisano rješavanje pitanja kompenzacije koja nužno ne podrazumijeva odmah osiguranje sredstava.

Prema podacima udruženja logoraša, žena žrtava rata i porodica nestalih osoba može pojaviti između 50.000 do 70.000, osoba sa individualnim zahtjevom za kompenzaciju (obeštećenje). Ukupna sredstva koja bi bila potrebna za finansiranje ovog prava zavise od kvota koje se utvrđuju prema grupama žrtava koje se razvrstavaju prema dužini boravka u logoru i stepenu invalidnosti i nanesene boli tokom trajanja torture, tako da nije moguće izračunati ukupno potrebna sredstva. Može se govoriti o procjeni prema iskustvima drugih zemalja i određivanju nekog prosjeka u kojem npr. prema iskustvima Njemačke visina kompenzacije se kreće od 1.500 eura do 7.000 eura po osobi.